

นิพนธ์ต้นฉบับ

การศึกษาพฤติกรรมการบริจาคโลหิตของผู้ที่มาบริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

อุสา สุทธิสาคร¹ สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล² และ ดำรง เชี่ยวศิลป์³

¹ภาควิชาการศึกษาทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ²ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

วัตถุประสงค์ การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริจาคโลหิต เหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจมาบริจาคโลหิต เจตคติต่อการบริจาคโลหิตในกลุ่มผู้ที่มาบริจาคโลหิต และศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต **วิธีการ** ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้บริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร จำนวน 981 คน ระหว่างเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2555 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยให้กลุ่มตัวอย่างรายงานตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการใส่ตัวแปรวิเคราะห์พร้อมกัน **ผลการศึกษา** พบว่า ผู้บริจาคโลหิตบริจาคเฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง ผู้บริจาคมีอายุตั้งแต่ 18 - 61 ปี อายุเฉลี่ยของผู้บริจาค 33.84 ปี ร้อยละ 88.88 เป็นผู้บริจาคที่เคยบริจาคแล้ว แรงจูงใจที่ทำให้มาบริจาคในครั้งแรก ร้อยละ 61.26 มาด้วยใจเอื้อเฟื้อ และแรงจูงใจที่กลับมาบริจาคอีก ร้อยละ 65.44 มาด้วยใจเอื้อเฟื้อเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติทางบวกต่อการบริจาคโลหิต โดยมีความเชื่อว่าการบริจาคได้กุศลและมีความสุขจากการบริจาค พบว่าร้อยละ 61.26 รายงานว่าไม่ต้องการสิ่งตอบแทน รองลงมาร้อยละ 22.94 ต้องการการทดสอบหาสารเคมีในเลือด ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับการบริจาคโลหิตครั้งปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ จำนวนครั้งของการบริจาคในปีแรก ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุดในการทำนายพฤติกรรมการบริจาคโลหิตปัจจุบัน รองลงมาได้แก่ อายุ และเจตคติต่อการบริจาคโลหิต ส่วนเพศพบว่า เพศชายมีจำนวนครั้งเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง และผู้ที่ให้เหตุผลว่ามาบริจาคด้วยใจเอื้อเฟื้อ มีจำนวนครั้งการบริจาคโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่รายงานมาบริจาคด้วยเหตุผลอื่นๆ **สรุป** ผลการศึกษาสามารถนำไปกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายในการเพิ่มผู้บริจาคโลหิต ได้แก่ การติดต่อสื่อสารกับผู้บริจาคโลหิตรายเก่าอย่างสม่ำเสมอเพื่อเชิญชวนให้ผู้บริจาคกลับมาบริจาคให้มากกว่า 2 ครั้งต่อปี สำหรับผู้บริจาครายใหม่พบว่าหากบริจาคอย่างต่อเนื่องในปีแรกจะทำให้คงพฤติกรรมการบริจาคต่อเนื่องยาวนานได้

Keywords : ● Altruism ● Motivation ● Incentive ● Blood donation

วารสารโลหิตวิทยาและเวชศาสตร์บริการโลหิต 2557;24:251-60.

บทนำ

ปัญหาการขาดแคลนโลหิตเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทยนั้น ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ต้องจัดหาโลหิตให้ได้วันละ 1,500 ยูนิต หรือไม่ต่ำกว่า 42,000 ยูนิตต่อเดือน จึงเพียงพอสำหรับจ่ายให้กับผู้ป่วยตามโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศซึ่งปัจจุบันยังขาดแคลนโลหิตจำนวนมาก ในประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า

มีผู้บริจาคโลหิตประมาณร้อยละ 5 - 10 ของประชากร ในขณะที่กรุงเทพมหานครมีผู้บริจาคโลหิตประมาณร้อยละ 3 ของประชากร¹ ดังนั้นการศึกษาเพื่อหาแนวทางจูงใจให้มีผู้สนใจเกิดพฤติกรรมการบริจาคโลหิตมากขึ้นทั้งในผู้บริจาครายใหม่และผู้บริจาครายเก่าที่เคยบริจาคแล้วจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษาก่อนหน้านี้ให้ความสนใจไปที่สิ่งจูงใจ (incentives) ที่ทำให้มีผู้มาบริจาคโลหิตมากขึ้น รวมถึงการศึกษาแรงจูงใจ (motives) ของผู้บริจาคโลหิตและผู้ที่ไม่บริจาคโลหิตด้วยว่ามีปัจจัยใดเกี่ยวข้อง โดยมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่มีข้อค้นพบร่วมกันว่า พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ (altruism) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่อยู่เบื้องหลังแรงจูงใจในการบริจาคโลหิต พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเป็นแรงจูงใจที่บุคคลมีในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน แสดงออกเป็นพฤติกรรมช่วยเหลือ การให้การสนับสนุนบุคคล

งานวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย COA No. NBC 4/2012

ได้รับต้นฉบับ 8 มกราคม 2557 รับลงตีพิมพ์ 21 เมษายน 2557

ต้องการสำเนาต้นฉบับ ติดต่อ รศ. ดร. อุสา สุทธิสาคร ภาควิชาการศึกษาทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กรุงเทพฯ 10400

E-mail: usa_sut@utcc.ac.th

อื่นโดยปราศจากความเห็นแก่ได้ และใส่ใจต่อสวัสดิภาพของผู้อื่น² Kasraian & Maghsudlu³ ศึกษาแรงจูงใจในการบริจาคโลหิตของผู้บริจาคโลหิตชาวอิหร่าน พบว่าผู้บริจาคส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 85.6 บริจาคโลหิตเพราะเหตุผลด้านความเอื้อเฟื้อ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Glynn et al.,⁴ Oswalt & Gordon,⁵ Piliavin & Charng⁶ ที่พบว่าผู้บริจาคในสหรัฐอเมริกาให้เหตุผลของการบริจาคโลหิตว่ามาด้วยใจไม่หวังผลตอบแทนใดๆ สอดคล้องกับงานวิจัยในสวีเดนโดย Sojka & Sojka⁷ ที่พบว่าเหตุผลเป็นเช่นเดียวกันกับที่กล่าวมา

นอกจากพฤติกรรมเอื้อเฟื้อแล้ว ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและความเชื่อทางศาสนาที่เป็นแรงจูงใจที่มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมบริจาคโลหิตเช่นเดียวกัน^{8,9}

ส่วนการศึกษาด้านสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการบริจาคโลหิตยังมีข้อค้นพบที่ไม่สอดคล้องกัน เริ่มจากการศึกษาของ Titmuss (1971, อ้างถึงใน Lacetera & Macis)¹⁰ ที่เขียนไว้ในหนังสือชื่อ *"The Gift Relationship: From Human Blood to Social Policy"* ซึ่งให้เห็นว่าการใช้สิ่งของจูงใจให้บุคคลมาบริจาคโลหิตทำให้แรงจูงใจในการบริจาคโลหิตของบุคคลลดระดับลง จากนั้นจึงมีการศึกษาของนักจิตวิทยาและนักเศรษฐศาสตร์หลายงานวิจัยที่สนับสนุน รวมทั้งมีหลายงานวิจัยที่พบว่ามิใช่ข้อขัดแย้ง งานวิจัยที่ชี้ว่าสิ่งจูงใจมีผลทางลบต่อพฤติกรรมบริจาคโลหิต ได้แก่ การศึกษาของ Benabou & Tirole¹¹ พบว่าบุคคลปฏิเสธเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นการลดทอนเกียรติภูมิของบุคคล เนื่องจากเหตุผลที่คนเข้าร่วมกิจกรรมบริจาคโลหิต คือ การได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น แต่ถ้าบุคคลได้รับสิ่งจูงใจที่เป็นสิ่งของแล้ว พฤติกรรมของบุคคลนั้นอาจได้รับการมองว่าเป็นการทำเพื่อสินจ้างรางวัลได้ ดังนั้นบุคคลอาจหลีกเลี่ยงพฤติกรรมบริจาคโลหิตนั้น งานวิจัยของ Ellingsen & Johannessen¹² ซึ่งให้เห็นว่า บุคคลเต็มใจแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อในกรณีที่บุคคลรับรู้ว่าการบริจาคโลหิตที่ตนนั้นปราศจากความเห็นแก่ตัว เมื่อพิจารณาพฤติกรรมบริจาคโลหิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่ไม่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อ พฤติกรรมนี้จึงมีเป้าหมายที่ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล ในทางกลับกันหากผู้บริจาคโลหิตได้รับการมองจากบุคคลอื่นว่ามีเป้าหมายของการบริจาคโลหิต เพื่อสินจ้างรางวัล อาจมีแรงจูงใจในการบริจาคน้อยลง ซึ่งมีข้อสนับสนุนประเด็นนี้จากงานวิจัยของ Lacetera & Macis¹⁰ ที่พบว่าผู้ที่เคยบริจาคโลหิตในอิตาลี รายงานตรงกันว่า หากได้รับค่าตอบแทน 10 ยูโร เพื่อตอบแทนการบริจาคโลหิต กลุ่มตัวอย่างจะไม่บริจาคโลหิตอีก โดยพบว่าเพศหญิงมีปฏิกิริยาต่อต้านในประเด็นค่าตอบแทนมากกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตามหากได้รับบัตรกำนัลหรือของรางวัลที่มีมูลค่าเท่ากับ 10 ยูโรก็จะกลับมาบริจาคอีก

อย่างไรก็ดี มีการศึกษาที่พบว่าสิ่งจูงใจมีส่วนทำให้การบริจาคโลหิตเพิ่มขึ้น เป็นงานวิจัยของ Goette & Stutzer¹³ พบว่า สิ่งจูงใจที่จะมีผลทางบวกต่อการบริจาคโลหิตมักเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เงินทอง โดยพบว่าผู้บริจาคโลหิตได้รับความดึงดูดใจจากการได้ลืตเตอร์

งานวิจัยของ Lacetera & Macis¹⁰ พบว่า การให้หยุดงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยมีการจ่ายค่าตอบแทนจากนายจ้างสำหรับผู้บริจาคชาวอิตาลีนำไปสู่ความถี่ในการบริจาคมากขึ้น งานวิจัยในนิวซีแลนด์และสวีเดน (Mellstrom & Johannesson, 2008 อ้างถึงใน Lacetera & Macis)¹⁰ พบว่า ผู้บริจาคโลหิตจะไม่บริจาคถ้าให้เงินตอบแทน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เงินจะมีผลทางบวกต่อการบริจาค เช่น ลืตเตอร์ สิ่งของที่เป็นรางวัลเล็กน้อย หรือการได้ลืตเตอร์ในวันที่มาบริจาค และการได้รับผลตรวจสารเคมีในเลือดฟรีก็เป็นสิ่งจูงใจให้มาบริจาคโลหิตในผู้บริจาคชาวฮ่องกงด้วยเช่นกัน¹⁴

จากการศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมบริจาคโลหิตของผู้บริจาคโลหิต รวมถึงเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจมาบริจาคโลหิต เจตคติต่อการบริจาคโลหิตในกลุ่มผู้ที่มาบริจาคโลหิต และเพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิตของผู้บริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนเพิ่มการบริจาคโลหิตเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนโลหิตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเจตคติ พฤติกรรมและปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิตเพื่อปรับกลยุทธ์ในการเชิญชวนให้ผู้บริจาคโลหิตมาบริจาคโลหิตมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยในการศึกษาคือ

1. ศึกษาคุณลักษณะทั่วไป และพฤติกรรมบริจาคโลหิตของผู้บริจาคโลหิต
2. ศึกษาแรงจูงใจที่ทำให้ตัดสินใจมาบริจาคโลหิต
3. ศึกษาเจตคติต่อการบริจาคโลหิตและความพึงพอใจต่อการบริการที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ
4. ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิตในกลุ่มผู้บริจาคโลหิต

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริจาคที่เข้ามาบริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร ข้อมูลจากรายงานประจำปี 2554 ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย รายงานจำนวนผู้บริจาคโลหิตตลอดปี 341,622 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการวิจัย คือ ผู้ที่เข้ามาบริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย กรุงเทพมหานคร จำนวน 981 คน เก็บข้อมูล ระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง ตุลาคม 2555 กลุ่มตัวอย่างได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ในกลุ่มผู้บริจาคโลหิตที่เป็นชาวไทย ทุกเพศ วัย และ ทุกอาชีพ ที่มาบริจาคโลหิตเป็นครั้งแรกหรือบริจาคโลหิตมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป โดยผู้วิจัยได้ขอให้ผู้บริจาคโลหิตที่บริจาคโลหิตเสร็จแล้วและนั่งพักบริเวณของว่างในห้องรับรองช่วยตอบแบบสอบถามของผู้วิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การตอบแบบสอบถามเป็นไปโดยสมัครใจและสามารถปฏิเสธการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องให้เหตุผลและสูญเสียประโยชน์แต่อย่างใด และผลการศึกษานี้จะนำเสนอต่อศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ผู้วิจัยพิจารณาการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan¹⁵ ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร และกำหนดให้สัดส่วนของประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% คำนวณขนาดตัวอย่างเท่ากับ 384 คน แต่เพื่อให้เกิดความครอบคลุมมากขึ้น จึงเก็บขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 981 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วย

- 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น
- 2) แบบสอบถามข้อมูลพฤติกรรมการบริจาคโลหิต โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยระบุจำนวนครั้งของการมาบริจาค
- 3) แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของการมาบริจาค โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยเลือกโดยสามารถเลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความถี่ของการมาบริจาคโลหิต
- 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้ารับบริการ ลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนด 5 เท่ากับความพึงพอใจมากที่สุด และ 1 เท่ากับความพึงพอใจน้อยที่สุด
- 5) มาตรวัดเจตคติต่อการบริจาคโลหิต ที่ประเมินเกี่ยวกับความเชื่อ ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต มีจำนวน 10 ข้อ ลักษณะมาตรวัดเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีพิสัยระหว่าง 5 (ตรงมากที่สุด) ถึง 1 (ตรงน้อยที่สุด) มีค่าความเที่ยง (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.95

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของการตอบแบบสอบถาม ตรวจสอบค่าข้อมูลขาดหาย (missing value) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยายหรือเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน รวมทั้งวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนที่วัดตัวแปรต่างๆ
2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson-Product moment correlation coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา
3. วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อจำลองโมเดลเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการบริจาคโลหิตของผู้ที่เข้ามาบริจาคโลหิต โดยเทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรต้นเข้าสู่สมการพร้อมกัน (enter method) ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลพฤติกรรมการบริจาคโลหิตของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 981 คน มีอายุระหว่าง 18 ปี ถึง 61 ปี อายุเฉลี่ยเท่ากับ 33.98 ปี ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.53 วิเคราะห์อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในบริษัทเอกชน จำนวน 468 คน คิดเป็นร้อยละ 47.71 มีรายได้เฉลี่ย 27,594 บาทต่อเดือน ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 15.29 มีรายได้เฉลี่ย 35,490 บาทต่อเดือน เป็นนิสิตนักศึกษา จำนวน 137 คน และข้าราชการ จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 13.97 และ 12.03 ตามลำดับ โดยข้าราชการมีรายได้เฉลี่ย 26,254 บาทต่อเดือน และนิสิต นักศึกษา มีรายรับเฉลี่ย 4,000 บาทต่อเดือน ผู้มาบริจาคโลหิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.04 นัศึกาศนาพทุท

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมการบริจาคโลหิต โดยร้อยละ 63.81 ของผู้บริจาคโลหิตทั้งหมด ได้ชักชวนผู้ที่ตนรู้จักมาบริจาคโลหิต รองลงมา ร้อยละ 43.73 ของผู้บริจาคโลหิตทั้งหมด ทำตนเองให้เป็นตัวแบบให้คนใกล้ชิดได้ทำตาม ร้อยละ 13.97 ช่วยบอกต่อหรือประชาสัมพันธ์กับคนรู้จัก และในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.03 มีบุคคลใกล้ชิดหรือสมาชิกในครอบครัวเคยบริจาคโลหิต

ในส่วนข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต พบว่า ผู้บริจาคโลหิตจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 10.60 รายงานว่ามาบริจาคโลหิตเป็นครั้งแรก ผู้บริจาคโลหิตจำนวน 872 คน คิดเป็นร้อยละ 88.88 รายงานว่ามาบริจาคโลหิตมากกว่า 1 ครั้ง โดยมีจำนวนครั้งเฉลี่ยเท่ากับ 18 ครั้ง (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 21 พิสัยระหว่าง

2 ครั้ง ถึง 160 ครั้ง) และกลุ่มตัวอย่างที่เคยบริจาคโลหิตรายงานว่าในปีแรก ได้บริจาคโลหิตเฉลี่ย 2 ครั้ง พฤติกรรมการบริจาคโลหิตในปี 2554 และปี 2555 พบว่า จำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างมาบริจาคโลหิต เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2 ครั้ง โดยปี 2555 มีแนวโน้มสูงกว่า ปี 2554 โดยค่าเฉลี่ยการบริจาคโลหิตปี 2554 คือ 1.91 ในขณะที่ค่าเฉลี่ยการบริจาคปี 2555 คือ 2.27 และจำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่ามาบริจาคสูงสุดต่อไป อยู่ที่ 4 ครั้งต่อปี

ตอนที่ 2

แรงจูงใจที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมาบริจาคโลหิต ความเชื่อ เจตคติต่อการบริจาคโลหิต และความพึงพอใจต่อการรับบริการที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

ผลการวิเคราะห์เหตุผลแรงจูงใจที่ทำให้ผู้บริจาคมาบริจาคโลหิต พบว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้มาบริจาคโลหิตในครั้งแรก กลุ่มตัวอย่างรายงานว่ามาด้วยใจเอื้อเฟื้อ (altruism) คิดเป็นสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 61.2 เมื่อเทียบกับเหตุผลอื่นๆ รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างรู้สึกได้ทำบุญ ร้อยละ 50.15 คิดว่ามีผลดีต่อสุขภาพ ร้อยละ 15.70 เพื่อนแนะนำชักชวน ร้อยละ 13.97 และได้รับผลตรวจโลหิต ร้อยละ 5.40 เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเหตุผลสำคัญที่ทำให้กลับมาบริจาคโลหิตอีก พบว่า สอดคล้องกับเหตุผลของการมาในครั้งแรก กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 11.62 รายงานถึงความประทับใจในบริการเพิ่มเติม ดังแสดงใน Table 1

ผลวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริจาคโลหิต พบว่า ส่วนใหญ่รายงานว่าไม่ต้องการสิ่งตอบแทน ร้อยละ 61.26 รองลงมา ร้อยละ 22.94 รายงานว่าต้องการผลการทดสอบสารเคมีในเลือด ซึ่งศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติให้เป็นบริการตรวจปีละครั้งสำหรับผู้แสดงความจำนง ส่วนผู้ที่รายงานว่าต้องการของที่ระลึกหรือเข็มสภากาชาดไทย หรือประกาศนียบัตรแสดงจำนวนครั้งในการบริจาค มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกัน ร้อยละ 7.03, 6.12 และ 6.12 ตามลำดับ และร้อยละ 4.08 ต้องการหนังสือธรรมะ เมื่อวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบความต้องการของกลุ่มผู้บริจาคโลหิตครั้งแรก และกลุ่มผู้บริจาคโลหิตรายเก่าพบว่า กลุ่มผู้บริจาคโลหิตครั้งแรก

รายงานว่าไม่ต้องการสิ่งตอบแทนมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มผู้บริจาคโลหิตรายเก่า (ร้อยละ 52.90 และร้อยละ 62.27 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มผู้บริจาคโลหิตครั้งแรกรายงานว่าต้องการผลการทดสอบสารเคมีในเลือดมากกว่ากลุ่มผู้บริจาคโลหิตรายเก่า (ร้อยละ 33.70 และร้อยละ 21.79 ตามลำดับ) และต้องการเข็มสภากาชาดไทย และประกาศนียบัตรแสดงจำนวนครั้งในการบริจาคมากกว่ากลุ่มผู้บริจาครายเก่า (ร้อยละ 7.69 และร้อยละ 5.96 ตามลำดับ สำหรับความต้องการเข็มสภากาชาดไทย และร้อยละ 9.61 และร้อยละ 6.77 สำหรับความต้องการประกาศนียบัตรแสดงจำนวนครั้งในการบริจาค) เมื่อทดสอบความแตกต่างของสัดส่วนความต้องการผลการทดสอบสารเคมีในเลือดในผู้บริจาครายใหม่และผู้บริจาครายเก่าพบว่า มีสัดส่วนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($Z = 2.71$, $p < 0.01$) ดังแสดงใน Table 2

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อการได้รับการบริการของผู้บริจาคโลหิตที่มีค่าประเมินตั้งแต่พอใจมากที่สุดคือ 5 ถึงพอใจน้อยที่สุด คือ 1 จาก Table 3 พบว่า ผู้บริจาคโลหิตมีความพึงพอใจในภาพรวมในระดับมาก โดยความพึงพอใจความสะอาดของสถานที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4.28 ($SD = 0.97$) รองลงมาคือ ความพึงพอใจต่อการบริการของเจ้าหน้าที่มีค่าเฉลี่ย 4.23 ($SD = 0.96$) และความพึงพอใจด้านระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการบริจาคมีค่าเฉลี่ย 4.02 ($SD = 1.05$) เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation) ซึ่งคำนวณได้จากอัตราส่วนระหว่างค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกับค่าเฉลี่ย (SD/M) พบว่า สิ่งที่ผู้บริจาคโลหิตเห็นว่าควรพัฒนามากที่สุด (พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การกระจายสูงที่สุด) ใน 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ระยะเวลาในกระบวนการบริจาคโลหิต

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติรายข้อ พบว่า ผู้บริจาคโลหิตมีเจตคติในเชิงบวกต่อการบริจาคโลหิตในระดับสูง โดยมีเจตคติในเชิงบวกมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ มีความสุขจากการบริจาคโลหิต มีค่าเฉลี่ย 4.75 รองลงมาคือ การบริจาคโลหิตเป็นกุศลอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ย 4.64

Table 1 The analysis of the main reasons for first blood donation and main reasons for successive donations

Main reasons for first blood donation	Number of all respondents (%)	Main reasons for successive donations	Number of all respondents (%)
1. Altruism	601 (61.26%)	1. Altruism	642 (65.44%)
2. Making merit	492 (50.15%)	2. Making merit	481 (49.03%)
3. Good for health	154 (15.70%)	3. Good for health	226 (23.04%)
4. Friend's advice/ persuasion	137 (13.97%)	4. Impressed by good service	114 (11.62%)
5. Getting the blood test result	53 (5.40%)	5. Getting the blood test result	64 (6.52%)

Respondents can choose more than 1 alternative from the survey questionnaire, so the ranks resulted from the respondents' choices of more than 1 item.

Table 2 The analysis of blood donors' desire for incentives

Blood donor's desire	Number of all respondents (%) (n = 981)	Number of first time blood donors (%) (n = 104)	Number of successive blood donors (%) (n = 872)
1. No desire for incentives	601 (61.26%)	55 (52.90%)	543 (62.27%)
2. Blood chemistry test result*	225 (22.94%)	35 (33.70%)	190 (21.79%)
3. Souvenir	69 (7.03%)	7 (6.73%)	61 (6.99%)
4. The Thai Red Cross Society's pin	68 (6.93%)	8 (7.69%)	52 (5.96%)
5. Certificate illustrating the number of donation	60 (6.12%)	10 (9.61%)	59 (6.77%)
6. Dharma book	40 (4.08%)	4 (3.85%)	35 (4.01%)

Respondents can choose more than 1 alternative from the survey questionnaire, so the analysis resulted from the respondents' choices of more than 1 item.

Note: *According to the blood chemistry test result, the significant difference from the Z test calculation revealed that first time blood donors and successive blood donors have significantly different proportion of requirement for blood chemistry test result ($Z = 2.71$, $p < .01$)

Table 3 Mean and standard deviation of donors' satisfaction of the service received

Satisfaction of the service received	Mean (M)	Standard deviation (SD)	Coefficient of variation (CV)
1. Duration of time in blood donation process	4.02	1.05	0.26 ¹
2. Staff service	4.23	0.96	0.22
3. Facility of the premises	4.28	0.97	0.22

Notes: ¹The aspect with the top priority to be developed

การบริจาคโลหิตเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ มีค่าเฉลี่ย 4.62 การบริจาคโลหิตเป็นสิ่งที่ควรได้รับการยกย่อง มีค่าเฉลี่ย 4.34 การบริจาคโลหิตเป็นสิ่งที่ปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.32 การบริจาคโลหิตโดยไม่ทำให้เสียสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.30 การบริจาคโลหิตเป็นที่ยอมรับของคนรอบข้าง มีค่าเฉลี่ย 4.29 การบริจาคโลหิตเป็นการนำหลักคำสอนในศาสนามาประยุกต์ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 4.18 การบริจาคโลหิตทำให้สุขภาพแข็งแรง และการบริจาคโลหิตเป็นความรับผิดชอบสังคมที่ทุกคนควรทำ มีค่าเฉลี่ย เท่ากันคือ 4.14

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation) ซึ่งคำนวณได้จากอัตราส่วนระหว่างค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานกับค่าเฉลี่ย (SD/M) พบว่า ผู้บริจาคโลหิตส่วนใหญ่มีความเชื่อที่ตรงกันมากที่สุด (พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การกระจายที่ต่ำแสดงถึงเจตคติของกลุ่มที่เห็นพ้องหรือเกาะกลุ่มกัน) เรียง 3 อันดับแรก ได้แก่ การบริจาคโลหิตเป็นความสุขอย่างหนึ่ง ($cv = 0.11$) การบริจาคโลหิตเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ ($cv = 0.12$) และการบริจาคโลหิตเป็นกุศลอย่าง ยิ่ง ($cv = 0.13$) ดังแสดงใน Table 4

ตอนที่ 3

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต

เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต โดยใช้สูตรการคำนวณสหสัมพันธ์ของ Pearson's Product Moment Correlation ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จำนวน 15 คู่ พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 8 คู่ และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรต้น พบว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (multicollinearity) ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณต่อไป เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาในโมเดลความสัมพันธ์พฤติกรรมการบริจาคโลหิต (Table 5)

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต้น ได้แก่ จำนวนครั้งที่ผู้บริจาคโลหิตมาบริจาคในปีแรก เพศ อายุ เหตุผลในการมาบริจาคโลหิต และเจตคติต่อการบริจาคโลหิต ที่สัมพันธ์กับความถี่ของการบริจาคโลหิตในปัจจุบัน โดยตัวแปรเพศ และตัวแปรเหตุผลในการมาบริจาคโลหิต เป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม มีระดับการวัดเป็นมาตรนามบัญญัติ (nominal scale) ซึ่งเพศแบ่งเป็น 2 ค่า ได้แก่ เพศชาย และหญิง และเหตุผลในการมาบริจาค แบ่งเป็น 2 ค่า ได้แก่ มา

Table 4 Mean, standard deviation and coefficient of variation of attitude towards blood donation

Attitude towards blood donation		Mean (M)	Standard deviation (SD)	Coefficient of variation (CV)
1.	Happiness from blood donation	4.75	0.50	0.11
2.	A great merit	4.64	0.60	0.13
3.	Care for fellowmen	4.62	0.57	0.12
4.	An admirable act	4.34	0.81	0.19
5.	Safe	4.32	0.70	0.16
6.	Frequent blood donation is not harmful to health	4.30	1.03	0.24
7.	Being accepted by the surrounding people	4.29	0.76	0.18
8.	Applying/ practicing religious principles	4.18	0.88	0.21
9.	Resulting in good health	4.14	0.79	0.19
10.	Social responsibility for all	4.14	0.90	0.22

Table 5 Pearson Correlation Matrix of Variables in the Model (n = 981)

Variables	1	2	3	4	5	6
1. Number of blood donation (2012)	1.000					
2. Number of donation in the first year	.275*	1.000				
3. Gender ¹	.161*	.072*	1.000			
4. Age	.206*	.183*	.091	1.000		
5. Reason for donation ¹	.152*	.056*	-.003	.002	1.000	
6. Attitude towards donation	.075*	.049	-.075	-.052	.063	1.000

* $p < 0.05$; ¹group variables with 2 values -0 and 1 (Dummy Variable)

Table 6 Regression model: Predictors of blood donation behavior

Predictors	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients (β)	t
	b	SE		
Constant	0.082	0.222	-	.369
First-year donation frequency	0.278	0.037	0.225	7.428***
Gender (Dummy_Male)	0.318	0.070	0.136	4.558***
Age	0.017	0.003	0.155	5.128***
Altruistic reasons (Dummy_Reason)	0.330	0.073	0.135	4.527***
Attitude towards blood donation	0.010	0.004	0.073	2.458*

* $p < 0.05$; *** $p < 0.001$; Dependent Variable: Donation frequency in year 2011; $R^2 = 0.142$

ด้วยใจ และเหตุผลอื่น แปลงค่าด้วยวิธีการดัมมี่ (Dummy variable) โดยให้กลุ่มเพศหญิง เป็นกลุ่มอ้างอิง (reference group) ให้ค่าเท่ากับ 0 และกลุ่มเปรียบเทียบคือกลุ่มเพศชาย ให้ค่าเท่ากับ 1 เช่นเดียวกัน เหตุผลในการมาบริจาค กลุ่มผู้บริจาคโลหิตที่ตอบว่า มาด้วยเหตุผลอื่น ตั้งเป็นกลุ่มอ้างอิง (reference group) ให้ค่าเท่ากับ 0 สำหรับกลุ่มที่ตอบว่ามาด้วยใจไม่หวังผลตอบแทน ให้ค่าเท่ากับ 1 ผลการศึกษาพบว่า จำนวนครั้งที่ผู้บริจาคโลหิต มาบริจาคครั้งแรก เพศ อายุ เหตุผลในการมาบริจาคโลหิต และเจตคติต่อการ

บริจาคโลหิต มีอิทธิพลทางตรงต่อคะแนนความถี่ จำนวนครั้งในการบริจาคโลหิตปัจจุบัน (ในปี 2555) โดยแบบจำลอง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมมารบริจาคโลหิต มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (R^2) เท่ากับ 0.142 หรือตัวแปรต้นอธิบายพฤติกรรมมารบริจาคโลหิตในภาพรวม คิดเป็นร้อยละ 14.2 ผลการวิเคราะห์ดังแสดงใน Table 6

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความถี่ จำนวนครั้งในการบริจาคโลหิตปีแรก มีอิทธิพลทางตรงต่อความถี่ในการบริจาคโลหิตในปี 2555

หากมีจำนวนครั้งมากในปีแรกจะส่งผลให้ปีต่อมาจำนวนครั้งในการบริจาคเพิ่มขึ้นด้วย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.278 ($\beta = 0.225, t = 7.428, p < 0.001$) ตัวแปรอายุ มีอิทธิพลทางตรงต่อความถี่ในการบริจาคโลหิตในปี 2555 มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.017 ($\beta = 0.155, t = 5.128, p < 0.001$) โดยอายุเพิ่มมากขึ้นอัตราความถี่ของการบริจาคในปีต่อมา จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยด้วย

ตัวแปรเจตคติต่อการบริจาคโลหิตมีอิทธิพลทางตรงต่อความถี่ในการบริจาคโลหิตในปี 2555 พบว่า หากบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อการบริจาคโลหิต อัตราความถี่ของการบริจาคในปีต่อไปจะเพิ่มขึ้นด้วย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.010 ($\beta = 0.073, t = 2.458, p < 0.05$)

ตัวแปรเพศ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีระดับการวัดนามบัญญัติ (nominal scale) ได้รับการแปลงค่าเป็นตัวแปรดัมมี่ (Dummy variable) พบว่า เพศชายมีอัตราจำนวนครั้งในการบริจาคโลหิตสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.318 ($\beta = 0.136, t = 4.558, p < 0.001$) ตัวแปรเหตุผลในการบริจาคโลหิต ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีระดับการวัดนามบัญญัติ (nominal scale) ได้รับการแปลงค่าเป็นตัวแปรดัมมี่ (Dummy variable) พบว่า กลุ่มผู้ที่ให้เหตุผลว่ามาบริจาคด้วยใจไม่หวังผลตอบแทน มีอัตราความถี่ในการบริจาคโลหิตในปี 2555 สูงกว่ากลุ่มผู้ที่ให้เหตุผลในการมาบริจาคโลหิตอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.330 ($\beta = 0.135, t = 4.527, p < 0.001$)

วิจารณ์

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริจาคโลหิตของผู้ที่มาบริจาคโลหิต ณ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย รวมถึงศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต ผู้บริจาคโลหิตที่เข้าร่วมการวิจัยมีจำนวน 981 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยให้ผู้บริจาคโลหิตรายงานตนเอง ผลการศึกษาพบว่ามีการบริจาคโลหิตเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี โดยปี 2555 มีค่าเฉลี่ยการบริจาคโลหิตสูงกว่าปี 2554 โดยมีจำนวนครั้งของการบริจาคเฉลี่ยตั้งแต่ 1 ครั้ง จนถึง 6 ครั้งต่อปี ผลการศึกษาในครั้งนี้ใกล้เคียงกับการศึกษาของ Godin และคณะ¹⁶ ที่พบว่าผู้บริจาคโลหิตในคิวเบค ประเทศแคนาดา บริจาคโลหิตเฉลี่ย 1.58 ครั้งต่อปี การศึกษานี้ยังพบว่า ผู้บริจาคโลหิตร้อยละ 10.6 เป็นผู้บริจาครายใหม่ สัดส่วนของผู้บริจาคโลหิตรายใหม่ดังกล่าว มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Misje และคณะ¹⁷ ที่พบว่า ผู้บริจาคโลหิตรายใหม่ในประเทศนอร์เวย์มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 ของผู้มาบริจาคโลหิตทั้งหมด

สำหรับเหตุผลที่ทำให้มาบริจาคโลหิต ส่วนใหญ่รายงานตรงกัน

ว่ามาด้วยใจเอื้อเฟื้อ และมีความรู้สึกว่าเป็นการบริจาคโลหิตแล้วได้บุญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเจตคติ ความเชื่อที่มีต่อการบริจาคโลหิตที่ผู้บริจาคโลหิตส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าการบริจาคโลหิตเป็นความสุขอย่างหนึ่ง เป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ และเป็นกุศลอย่างยิ่ง ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับคุณลักษณะความเอื้อเฟื้อ ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศ²⁻⁷ ประเด็นด้านสิ่งของตอบแทน พบว่าส่วนใหญ่ผู้บริจาคโลหิตไม่ต้องการสิ่งของตอบแทน สอดคล้องกับงานวิจัยในอิหร่านของ Kasraian และ Maghsudlu³ ที่พบว่าผู้บริจาคโลหิตร้อยละ 74.7 ไม่ต้องการสิ่งตอบแทน และสอดคล้องกับการศึกษาความเอื้อเฟื้อโมเดลทางเศรษฐศาสตร์ ในประเด็นของความเอื้อเฟื้อที่มีลักษณะความสุขจากการให้ (worm glow model) ซึ่งให้เห็นว่าพฤติกรรมการบริจาคโลหิตทำให้ผู้บริจาคมีความสุขจากการแสดงพฤติกรรมการให้ โดยพฤติกรรมการบริจาคโลหิตนี้จะช่วยจรรโลง รักษา และพัฒนาการรับรู้ตนเองของผู้บริจาคโลหิตให้ดีขึ้น² รองลงมาสิ่งที่ผู้เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ต้องการคือ ผลการตรวจสารเคมีในเลือด ซึ่งเป็นผลพลอยได้เมื่อมาบริจาคโลหิต สอดคล้องกับงานวิจัยในอิหร่านที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการผลการตรวจโลหิต ได้แก่ blood sugar, cholesterol หรือ haemoglobin³ เช่นเดียวกับในฮ่องกงที่พบว่าผู้บริจาคส่วนใหญ่บริจาคเพื่อจะรับรู้ผลเลือดและได้ตรวจร่างกายฟรี¹⁴ อนึ่งในการศึกษานี้ เมื่อวิเคราะห์สัดส่วนความต้องการผลการตรวจสารเคมีในเลือดของกลุ่มผู้บริจาครายใหม่และผู้บริจาครายเก่าพบว่า ผู้บริจาครายใหม่มีสัดส่วนต้องการทราบผลการตรวจสารเคมีในเลือดมากกว่าผู้บริจาครายเก่าอย่างมีนัยสำคัญ ($Z = 2.71, p < 0.01$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริจาครายเก่าเมื่อได้ทราบผลการตรวจสารเคมีในเลือดของตนเองแล้วจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องทราบผลซ้ำอีกในเวลาใกล้เคียงกัน ในขณะที่ผู้บริจาครายใหม่ซึ่งยังไม่มีข้อมูลรายละเอียดของสารเคมีในเลือดของตน จึงต้องการทราบผลการตรวจสารเคมีในเลือดมากกว่างานวิจัยนี้ยังพบว่าความต้องการทราบผลการตรวจสารเคมีในเลือดในผู้บริจาคโลหิตทั้งรายใหม่และรายเก่ามีสัดส่วนสูงกว่าความต้องการสิ่งตอบแทนประเภทอื่นอย่างชัดเจน ทำให้เห็นได้ว่าการตรวจสารเคมีในเลือดน่าจะเป็นสิ่งตอบแทนสิ่งสูงที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในกลุ่มผู้บริจาคโลหิตในการวิจัยนี้ด้วย

ในด้านปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต จากการศึกษพบว่า จำนวนครั้ง หรือความถี่ในปีแรกที่ผู้บริจาคเริ่มบริจาคโลหิต มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิตในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริจาคโลหิตที่เข้ามาบริจาคโลหิตไม่มาด้วยเหตุผลใดๆ และบริจาคโลหิตมากกว่า 1 ครั้ง ในปีแรกที่เริ่มบริจาค มีแนวโน้มของพฤติกรรมการบริจาคโลหิตที่มีจำนวน

ครั้งค่อยๆ สูงขึ้น โดยในแบบจำลองนี้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดเมื่อเทียบกับตัวแปรต้นอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัย Schreiber และคณะ¹⁸ พบว่า พฤติกรรมการบริจาคโลหิตครั้งแรกมีความสำคัญมากที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการบริจาคโลหิตในระยะต่อมา งานวิจัยพบว่าผู้บริจาคโลหิตที่บริจาค 3 ถึง 5 ครั้งในปีแรกมีสัดส่วนการเป็นผู้บริจาคประจำ (regular donors) มากขึ้นเป็นลำดับ (ร้อยละ 21.2, 32.3 และ 41.2 ของผู้บริจาคโลหิต 3 ครั้ง 4 ครั้ง และ 5 ครั้ง ตามลำดับ) ดังนั้นหากผู้บริจาคโลหิตมีอัตราจำนวนครั้งของการบริจาคในปีแรกถี่มากเท่าไร โอกาสที่จะกลับมาบริจาคโลหิตอีกในปีถัดไปจะมีสูงขึ้น ในขณะที่คนที่บริจาคน้อยครั้งในปีแรกมีแนวโน้มไม่กลับมาบริจาคอีก

การศึกษาทำความเข้าใจพฤติกรรมการกลับมาบริจาคจึงมีความสำคัญ ดังที่ Piliavin และคณะ (1982)¹⁸ ศึกษาประเด็นดังกล่าววิเคราะห์ว่ามีหลายเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคโลหิต ได้แก่ ความกลัวในการบริจาคโลหิตครั้งแรก ประสบการณ์ก่อนและหลังบริจาคโลหิต การตัดสินใจมาบริจาคโลหิตอีกและการบริจาคโลหิตจนติดเป็นนิสัย ซึ่งมีทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในของผู้บริจาค โดยนักวิจัยเชื่อว่าผู้บริจาคจะเกิดภาวะ “บริจาคโลหิตจนติดเป็นนิสัย” (donation addicted) หลังจากบริจาคโลหิตไปถึง 3 - 4 ครั้ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Zimmer และคณะ¹⁹ พบว่าผู้ที่กลับมาบริจาคโลหิตบ่อยๆ จะลดความรู้สึกด้านลบต่อการบริจาคโลหิตลงไปเรื่อยๆ และทำให้การบริจาคโลหิตนั้นเป็นกระบวนการตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้นการบริจาคโลหิตจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยาอย่างมาก กล่าวคือการทำที่ผู้บริจาคโลหิตมีพฤติกรรมการบริจาคโลหิตถี่ขึ้น ส่งผลให้ผู้บริจาคโลหิตเกิดความต้องการทำความดีจากการบริจาคโลหิต ทำให้มีเจตนาเชิงพฤติกรรมต่อการบริจาคโลหิตที่กระทำจนเป็นอุปนิสัย ผลที่ตามมาผู้บริจาคโลหิตจะได้รับความสุขจากการกระทำพฤติกรรมบริจาคโลหิตของตนเอง ซึ่งคล้ายคลึงกับกระบวนการเสริมแรง (reinforcement) ตนเอง ทำให้อยากกลับมาบริจาคโลหิตอีกอยู่อย่างสม่ำเสมอ

สรุป

จากผลการวิจัยที่พบว่า พฤติกรรมการบริจาคโลหิตนั้น มีผู้เคยมาบริจาคโลหิตแล้วถึงร้อยละ 88.88 และมีผู้บริจาคโลหิตรายใหม่ร้อยละ 10.60 แรงจูงใจที่ทำให้มาบริจาคโลหิตคือมาด้วยใจเอื้อเฟื้อและรู้สึกว่าได้ทำบุญ ผู้บริจาคโลหิตส่วนใหญ่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนในการบริจาค และมีความพึงพอใจต่อการได้รับบริการของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ในภาพรวมในระดับมาก ผู้บริจาคโลหิตมีเจตคติเชิงบวกต่อการบริจาคโลหิตในระดับสูง โดยมีความสุขจากการบริจาคโลหิต เห็นว่า การบริจาคโลหิต

เป็นกุศโลบายยิ่งและการบริจาคโลหิตเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริจาคโลหิตด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า จำนวนครั้งหรือความถี่ในปีแรกที่ผู้บริจาคโลหิตเริ่มบริจาคโลหิต มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิตในปัจจุบันมากที่สุด

ผลการศึกษานี้ ทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์สำคัญที่ได้จากการศึกษานี้ คือ การทำให้ผู้บริจาคโลหิตรายใหม่ที่มาบริจาคเป็นครั้งแรกกลายมาเป็นผู้บริจาคประจำ โดยเชิญชวนให้ปีแรกของการบริจาคมีความถี่ในการมาบริจาคมากกว่า 1 ครั้งหรือมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยต่างประเทศที่มีก่อนหน้า พบเช่นเดียวกันว่า หากผู้บริจาคโลหิตมีจำนวนครั้งการบริจาคในปีแรกถี่มากเท่าไร โอกาสที่จะกลับมาบริจาคอีกในปีถัดไปจะมีสูงขึ้น ในขณะที่คนที่บริจาคน้อยครั้งในปีแรกมีแนวโน้มจะไม่กลับมาบริจาคอีก โดยนักวิจัยเชื่อว่าผู้บริจาคจะเกิดภาวะบริจาคโลหิตจนติดเป็นนิสัย (donation addicted) และเมื่อกลับมาบริจาคบ่อยๆ จะลดความรู้สึกด้านลบเช่นการกลัวความเจ็บปวดลงไปได้ด้วย นอกจากนี้ควรมีการติดต่อสื่อสารกับผู้บริจาคโลหิตรายเก่าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มาบริจาคโลหิตเป็นประจำเมื่อครบกำหนดที่บริจาคได้ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริจาคโลหิตส่วนใหญ่บริจาคโลหิตเฉลี่ยปีละ 2 ครั้งต่อปีเท่านั้น หากสามารถทำให้ผู้บริจาคโลหิตรายเก่าเหล่านี้มาบริจาคเพิ่มขึ้นเพียง 1 ครั้งต่อปี ก็จะทำให้ได้ปริมาณโลหิตที่ปลอดภัยในการช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์มากขึ้นอีกได้ กลยุทธ์ด้านสิ่งตอบแทนในการบริจาค่นั้น การศึกษาครั้งนี้พบว่า แม้ผู้มาบริจาคส่วนใหญ่มาด้วยใจเอื้อเฟื้อและไม่ต้องการสิ่งตอบแทน แต่มีผู้บริจาคส่วนหนึ่งยังต้องการผลตอบแทนสารเคมีในเลือดเพิ่มเติมที่ระลึกสภากาชาดไทย ประกาศนียบัตรแสดงจำนวนครั้งการบริจาคหรือของที่ระลึกเล็กๆ น้อยๆ ดังนั้นนโยบายเหล่านี้ก็ยังคงควรมีให้สำหรับผู้บริจาคโลหิตเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการตรวจสอบสารเคมีในเลือดซึ่งมีผู้บริจาคต้องการมากกว่าสิ่งตอบแทนอื่น

เอกสารอ้างอิง

1. National Blood Centre, Thai Red Cross Society. Annual Report 2011. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House, 2011.
2. Otto PE, Bolle F. Multiple facets of altruism and their influence on blood donation. *J Socio Econ* 2011;40:558-63.
3. Kasraian L, Maghsudlu M. Blood donors' attitudes towards incentives: influence on motivation to donate. *Blood Transfus* 2012;10:186-90. DOI 10.2450/2011.0039-11.
4. Glynne SA, William AE, Nass CC, et al. Attitude towards blood donation incentives in the United States: Implications for donors recruitment. *Transfusion* 2003;43:7-16.

5. Oswalt R, Gordon J. Blood donor motivation: A survey of minority college students. *Psychol Rep* 1993;72:785-6.
6. Piliavin JA, Charng HW. Altruism: A Review of Recent Theory and Research. *Annu Rev Sociol* 1990;16:27-65.
7. Sojka BN, Sojka P. The blood-donation experience: self-reported motives and obstacles for donating blood. *Vox Sang* 2008;94: 56-63.
8. Condie SJ, Warner WK, Gillman DC. Getting blood from collective turnips: Volunteer donation in mass blood drives. *J Appl Psychol* 1976;61:290-4.
9. Aboghasemi H, Sadat M, Divkalayi H, Seighali F. Contribution of religion to blood donation: Iran experience. *Asian J Transfus Sci* 2011;5:185-6.
10. Lacetera N, Macis M. Do all material incentives for pro-social activities backfire? The response to cash and non-cash incentives for blood donations. *J Econ Psychol* 2010;31:738-48.
11. Benabou R, Tirole G. Incentives and prosocial behavior. *Am Econ Rev* 2006;96:1652-78.
12. Ellingsen T, Johannesson M. Pride and prejudice: The human side of incentive theory. *Am Econ Rev* 2008;98:990-1008.
13. Goette L, Stutzer A. Blood donations and incentives: Evidence from a field experiment; 2008 Jun; IZA Discussion Paper, No. 3580.
14. Hong J, Loke AY. Hong Kong young people's blood donation behavior. *Asian J Transfus Sci* 2011;5:49-52.
15. Krejcie RV, Morgan, DW. Determining Sample Size for Research Activities. *Edu Psychol Meas* 1970;30:607-10.
16. Godin G, Sheeran P, Conner M, et al. Factors explaining the intention to give blood among the general people. *Vox Sang* 2005;89:140-9.
17. Masje AH, Bosnes V, Gasdal O, Heier HE. Motivation, recruitment and retention of voluntary non-remunerated blood donors: a survey-based questionnaire study. *Vox Sang* 2005;89:236-44.
18. Schreiber GB, Sharma UK, Wright DJ, et al. First year donation patterns predict long-term commitment for first-time donors. *Vox Sang* 2005;88:114-21.
19. Zimmer EA, Glidden RA, Honaker LM, Meyer JD. Mood states in the volunteer blood donor. *Transfusion* 1989;29:27-30.

Donation Behavior of Blood Donors at National Blood Centre, Thai Red Cross Society

Usa Sutthisakorn¹, Sittipong Wattananonsakul² and Dumrong Chiewsilp³

¹Department of Fundamental Studies, University of the Thai Chamber of Commerce; ²Department of Psychology, Srinakharinwirot University;

³National Blood Centre, Thai Red Cross Society

Objective: To study blood donation behavior, donation reasons, attitude towards blood donation, and factors related to donation behavior of blood donors at National Blood Centre, Thai Red Cross Society. **Methods:** Participants of the study consisted of 981 volunteer donors at National Blood Centre which were recruited by the purposive sampling technique. Data were collected by self-report questionnaires during the period of August to October 2012. Descriptive statistics and multiple regression analysis of all variables were used. **Result:** The results revealed that, on average, the donors donated blood twice a year and the average age was 33.84, range 18 - 61 years. About 80.40% of donors were regular donors which 61.26% had their first donation for altruistic reasons, and 65.44% had the same reason for the donation afterwards. It was found that 61.26% of the participants had a positive attitude towards blood donation and believed that they made a merit with happiness, and needed nothing as incentives in return while 22.94% of the donors wanted to know the results of their blood chemistry tests. Using regression analysis technique, the factors related to donation behavior of blood donors indicated significantly that the frequency of the first-year donation had the highest effect on the predictability of present blood donation behavior, followed by the age and the attitude towards blood donation. Regarding gender, the average of men's donation frequency was higher than that of women's. Donors who donated blood for altruistic reasons had more frequency of blood donation than those of other groups. **Conclusion:** This study could be used to formulate suitable strategies and goals for regular communications with former donors to persuade them to come back and donate more than twice a year. In case of new donors, if they donate continuously in the first year, their blood donation behavior can be successive and long lasting.

Keywords : ● Altruism ● Motivation ● Incentive ● Blood donation

J Hematol Transfus Med 2014;24:251-60.